

HVA ONDERWIJSCONFERENTIE

4 APRIL 2017

Opening door Huib de Jong, rector HvA

Beste collega's,

Wat een feest om hier te zijn in dit prachtige, typisch Amsterdamse theater. Meer nog dan Carré is het een passende omgeving voor onze jaarlijkse onderwijsconferentie. Ik heb uitgezien naar deze dag. Een pracht traditie van ontmoeting en dialoog.

Laten we eerst even stilstaan bij waar we hier zijn. Het DelaMar theater werd in z'n huidige vorm geopend in 2010, nadat de VandenEnde Foundation het ingrijpend had verbouwd. Kort na de Tweede Wereldoorlog werd hier voor het eerst een theater gevestigd, door de echtgenoot van cabaretière Fien de la Mar. Maar dat ging al snel failliet. In 1952 nam Wim Sonneveld het over met twee makkers en doopte het om tot het Nieuwe de La Mar. In de tweede helft van de vorige eeuw groeide het theater uit tot een van de toonaangevende Nederlandse podia voor cabaret en musical. Maar van oorsprong was het geen theater. Vanaf 1887 tot in de jaren dertig van de vorige eeuw was hier de *Spieghelschool* gehuisvest voor lager onderwijs. En zo blijkt opnieuw wat wij al langer wisten, namelijk dat onderwijs aan de bron van heel veel goeds staat.

Inclusie: iedereen aan boord

We hebben het vandaag over 'inclusief onderwijs'. Het woord 'inclusie' gebruiken we in het dagelijks leven niet zo vaak. Het is eigenlijk vooral het tegenovergestelde van 'exclusie', wat zoiets betekent als 'buitensluiten'. En dat is wat we NIET willen. Een ander woord dat vaak gebruikt wordt als we het over 'inclusie' hebben, is 'diversiteit'. En daarmee doelen we op het feit dat de 50.000 mensen die met elkaar de HvA-gemeenschap vormen een bonte, zeer heterogene groep vormen. Met de term inclusie geven we aan dat we willen dat iedereen hier tot z'n recht kan komen en niemand buiten de boot valt. Iedereen aan boord.

Die opdracht ligt besloten in de onderwijsmissie van de HvA, zoals ik die heb verwoord bij de opening van het huidige studiejaar in het Muziekgebouw aan het IJ. Daar benadrukte ik dat ieder talent bij ons terecht kan voor een opleiding die kwalificeert voor een verantwoordelijke rol als professional. Een opleiding die ook bijdraagt aan persoonlijke vorming, zodat ieder van onze afgestudeerden zelfkritisch

en kritisch kan bijdragen aan de samenleving. Toegankelijk zijn is onmiskenbaar verbonden met open staan voor alternatieven. We zijn dan ook een open gemeenschap. Alle politieke en religieuze opvattingen krijgen ruimte en kunnen met respect voor elkaar besproken worden. Maar we zijn geen politieke of religieuze organisatie. Niet de verschillen, maar de dialoog, de wederzijdse openheid en wat ons bindt is in de HvA leidend.

Die missie van de HvA geeft richting aan wat we doen, maar de praktijk is weerbarstig. Dat merken we allemaal dagelijks. Zoals jullie wellicht weten nuttig ik regelmatig pizza's samen met studenten. Ontspannen, kleinschalige bijeenkomsten die het mogelijk maken diepgaand met elkaar in gesprek te gaan. Altijd boeiend. Maar soms grijpt het me ook naar de keel. Dat gebeurde kortgeleden bijvoorbeeld, toen studenten vertelden hoe afwijken van de *mainstream* hoge drempels kan opwerpen. Uiterlijk, kleding, geloof, sexe, seksuele voorkeur, visuele beperking, autistische storing. Het kan van alles zijn, maar het gevolg is dat de omgeving zich - bewust of onbewust; in woord of in daad - gaat afzetten tegen iets wat cruciaal is voor wie je bent. Cynische reacties als je iemand prettige religieuze feestdagen wenst. Telkens het goedbedoelde compliment dat je zo goed Nederlands spreekt terwijl je hier geboren en getogen bent. In het voorbijgaan denigrerende opmerkingen over je seksuele geaardheid. Het normale gevoel van veiligheid wordt er door aangetast, ook waar iemand denkt je een compliment te geven.

Ik sprak met sterke, weerbare jonge vrouwen en mannen. Studenten die hun weg uiteindelijk hebben gevonden en mechanismen hebben ontwikkeld om er mee om te gaan. Soms door hard te reageren, soms ook door de ander als niet relevant terzijde te schuiven. Vrouwen en mannen die binnen de hogeschool ook bondgenoten vinden die hen steunen. Zoals de bondgenoten waarover Ferry Moolenaar sprak in een mooi gesprek met Paul van de Water op campusradio. Drempels die alleen hij ziet en waarvoor hij op studenten en docenten binnen de opleiding MIC een beroep kan doen om ze weg te nemen.

'Ik vertegenwoordig niemand'

In het landelijke debat over 'inclusie' ging het decennialang over het verbod van discriminatie of het 'integreren' van 'minderheden'. Het verbod van discriminatie heeft te vaak geleid tot het negeren van het anders zijn. Man en vrouw zijn gelijkwaardig, maar niet gelijk. Iemand met een biculturele achtergrond is gelijkwaardig, maar niet gelijk. Iemand die visueel beperkt is, is gelijkwaardig, maar niet gelijk. Het effect van het negeren van verschillen is hetzelfde als van het uitvergroten ervan. Aan het gebod van integratie ligt de veronderstelling besloten dat er een grote, homogene meerderheid bestaat en een kleine, afwijkende minderheid. Waarbij het debat uitsluitend gaat over de vraag hoe die andere groepen zich conformeren aan de meerderheid. Net als overdreven angst voor discriminatie negeert de integratieplicht de persoon achter het kenmerk.

De verkiezingen die een paar weken geleden plaatsvonden, hebben laten zien dat we elkaar in de ogen moeten kijken. Ons land is nu verdeelder dan ooit. We zijn een land van vele minderheden. Er is geen sprake meer van een homogene meerderheid en van een minderheid die daarin moet 'integreren'. De maatschappij is veranderd in een veelkleurige en veelzijdige gemeenschap van mensen met uiteenlopende achtergronden, uiteenlopende verwachtingen en uiteenlopende overtuigingen. Het is niet meer de vraag wie zich aanpast aan wie. We moeten ons constant tot elkaar verhouden en met elkaar nieuwe wegen zoeken. Daarbij is veel meer dan een paar decennia geleden het individu het uitgangspunt en niet de groep. 'Ik vertegenwoordig niemand' zo stelde een van de deelnemers tijdens een avond tegen islamofobie in de OBA een paar weken geleden. En zo is het.

Leren omgaan met diversiteit is kerntaak van hbo

Zo is het ook binnen onze hogeschool. De gemeenschap van studenten en medewerkers is net zo veelkleurig en veelzijdig als de maatschappij om ons heen. Daarbij bedoel ik nadrukkelijk NIET *alleen* dat de etnische en/of religieuze achtergrond van onze studenten zeer divers is. Daarbij gaat het zeker ook over studenten met een functiebeperking waar wij ons aanbod op moeten afstemmen. Of over iemand met een mbo-vooropleiding die als eerste uit het gezin het hoger onderwijs bezoekt. Of over studenten die hun eigen studie financieren door op hun eigen manier werk en studie te combineren. Of ze willen een stukje van de ene opleiding combineren met een stukje van een andere opleiding. Of losse onderdelen volgen en zich zo in eigen tempo en op eigen manier door onze instelling begeven.

Bij ons draait het om de vraag wat dit allemaal betekent voor de manier waarop we de drie belangrijkste doelstellingen van het onderwijs realiseren. Kwalificatie voor de arbeidsmarkt, maar ook socialisatie en persoonlijke ontwikkeling. Iedere student die bij ons studeert bereidt zich voor op een verantwoordelijke positie in de samenleving en heeft alles in huis wat daar voor nodig is. Dat gaat verder dan alleen de inhoud van de opleiding. Dat gaat ook over de manier waarop je als verantwoordelijke professional omgaat met de veelzijdige omgeving waarin je werkt en leeft. Leren omgaan met diversiteit en bijdragen aan verbinding tussen mensen is daarmee een van de kerntaken van het hoger beroepsonderwijs.

De grote vraag is natuurlijk: hoe doe je dat in de klas, in de dagelijkse praktijk van het onderwijs? Als rector ben ik vandaag in de comfortabele positie dat ik die vragen mag stellen maar dat ik ze nu niet hoeft te beantwoorden. Dat gaan anderen vandaag doen, samen met ons allemaal. Er staat een prachtige line-up van workshops op het programma, stuk voor stuk geleid door mensen die op dit gebied veel expertise hebben.

Onderwijs personaliseren en flexibiliseren

Voor mij is wél de vraag wat diversiteit en inclusie betekenen voor de manier waarop we de hogeschool en het onderwijs inrichten. Twee trefwoorden staan daarbij voorop wat mij betreft. En dat

zijn 'personalisering' en 'flexibilisering'. Dat tweede is het gevolg van het eerste, maar vandaag ligt het accent voor mij op het eerste.

Het ideaal van het onderwijs is door de eeuwen heen het idee van een vrijhaven. Een wereld die deel uitmaakt van de maatschappij, maar eigenlijk ook weer niet. Een gemeenschap binnen een gemeenschap. Studenten kwalificeren zich voor en socialiseren in hun beroep door de opleidingen die we ze bieden, maar wel op een veilige manier. Wel op een manier waarin fouten gemaakt mogen worden zonder daarvoor meteen gekielhaald te worden. Wel in een vorm waarbij het mogelijk is te experimenteren en de harde kern van jezelf met vertrouwen te leren kennen en onder ogen te zien.

Dat ideaal zal ik altijd blijven koesteren, hoezeer de realiteit ook op gespannen voet blijft staan met het streven. Ik durf het hier zo expliciet te zeggen omdat ik overal in onze hogeschool deze drive bij docenten terug zie. Ik zie daarom uit naar de gesprekken van vandaag. Vanmorgen, maar zeker ook vanmiddag in de workshops.

Ik wens iedereen een mooie, leerzame en inspirerende dag.